

ФІНАНСОВИЙ РИЗИК ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ

Вінницький національний технічний університет

Анотація В роботі розглянуто сутність поняття «фінансовий ризик» та основні підходи до його класифікації та нейтралізації ризиків.

Ключові слова: ризик, фінансовий ризик, ризик кредитоспроможності, інфляційний ризик

FINANCIAL RISK AS AN ECONOMIC CATEGORY

Abstract The paper considers the essence of the concept of "financial risk" and the main approaches to its classification and neutralization of risks.

Key words: risk, financial risk, creditworthiness risk, inflation risk

Політична та економічна ситуація, загострена світовою пандемією, актуалізує питання ефективного розвитку вітчизняних підприємств. Тому для підприємств важливим є організувати ефективну систему управління фінансовими ризиками. Саме тому, питання управління фінансовими ризиками є досить актуальними.

У сучасному суспільстві панує невизначеність. Будь-який суб'єкт господарської діяльності, незалежно від виду діяльності наражається на ризики. Ризики, які виникають в діяльності підприємств, можуть негативно вплинути на його грошові потоки та спричинити нестачу капіталу.

Діяльність будь-якого суб'єкта господарської діяльності відбувається в умовах відсутності точної інформації про всі наслідки управлінських рішень та про подальші зміни у середовищі функціонування. Невизначеність завжди супроводжується ризиком. Ефективний ризик-менеджмент має зменшити фінансовий ризик і, як наслідок, вирішити проблему нестачі коштів, що гарантує підприємству доступність фінансових ресурсів та оптимізує структуру капіталу.

В сучасній літературі існують різні підходи до визначення сутності фінансового ризику (таблиця 1).

Таким чином, узагальнення існуючих підходів показало, що в цілому під фінансовим ризиком розуміють ймовірність виникнення непередбачених фінансових втрат у ситуації невизначеності умов фінансової діяльності підприємства.

Фінансові ризики класифікують за різними ознаками.

Євтушенко Г. В., Березюк Є. В. В роботі [4] розрізняють фінансові ризики за джерелами виникнення як систематичні (ринкові) та несистематичні (специфічні). Систематичний (ринковий) ризик є ймовірністю виникнення фінансових втрат, пов'язаних з несприятливими змінами. Систематичним ризиком підприємство не може управляти, тому має його враховувати й підлаштовуватись під нього.

Несистематичний (специфічний) ризик є ймовірністю прояву фінансових втрат, спричинених неефективною діяльністю підприємства. Ці ризики спричинені особливостями фінансового менеджменту, зокрема відсутністю відповідної кваліфікації, нерезультативною структурою активу і капіталу тощо.

Шклярук С. Г. виділяє такі види фінансового ризику [1]:

- ризик кредитоспроможності;
- валютний ризик;
- трансакційний ризик;
- відсотковий (депозитний) ризик;
- діловий ризик;
- економічний ризик;
- інфляційний ризик.

Спіфанова І. Ю., Дзюбо М. Ю. ризики поділяють на диверсифіковані та недиверсифіковані. До

диверсифікованих ризиків відносять [10]:

- діловий ризик, тобто ризик пов'язаний з функціонуванням підприємства та залежить від змін попиту на продукцію, ймовірність появи на ринку товарів-замінників, репутації підприємства, динаміки виробничих витрат, фізичного та морального зносу устаткування тощо. При інших рівних умовах, чим вище конкуренція на ринку, тим вище діловий ризик;

- ризик ліквідності, що виникає в разі неможливості реалізації якого-небудь активу за вартістю його придбання;

- ризик непогашення боргу.

До недиверсифікованих ризиків відносять [10]:

- ризик зниження ринкової вартості акцій, який пов'язаний зі змінами вартості акцій підприємства через коливання курсів на фондовому ринку в цілому;

- процентний ризик, який пов'язаний зі зміною ставки відсотка за кредитно-грошової політики держави;

- інфляційний ризик.

Таблиця 1

Узагальнення підходів до визначення сутності поняття «фінансовий ризик»

Автор	Фінансовий ризик – це
Шклярук С. Г. [1]	додатковий ризик, який виникає при залученні компанією запозичених коштів
Бланк І. А. [2]	результат вибору власниками чи менеджерами підприємства альтернативного фінансового рішення, спрямованого на досягнення бажаного результату фінансової діяльності за ймовірності понесення фінансових втрат за умов його реалізації
Кузьмінець Т. Г., Перегняк Ю. А. [3]	небезпека можливої втрати фінансових ресурсів, небезпека недоотримання очікуваних доходів, необхідність отримання більшого обсягу прибутку, що пов'язаний з більшим ризиком
Євтушенко Г. В., Березюк Є. В. [4]	ймовірність виникнення непередбачених фінансових втрат у ситуації невизначеності умов фінансової діяльності підприємства
Доценко І. О. [5]	ризик, який супроводжує фінансову діяльність підприємства, формує великий портфель ризиків
Землячова О. А., Савочка Л. С. [6]	ймовірність виникнення непередбачених фінансових втрат у ситуації невизначеності умов фінансової діяльності підприємства. Фінансовий ризик є результатом вибору його власниками або менеджерами альтернативного фінансового рішення, спрямованого на досягнення бажаного цільового результату фінансової діяльності при вірогідності настання економічного збитку через невизначеність умов його реалізації
Божанова О. В. [7]	імовірність збитку, який залежить від проведення яких-небудь операцій у фінансово-кредитній і біржовій сферах, здійснення операцій з фондовими цінними паперами, тобто ризику, який впливає з природи цих операцій
Діба М. І. [8]	вид ризику, який виникає у фінансово-економічній діяльності суб'єкта, коли причинно-наслідковий результат або заходи його досягнення відрізняються від встановлених цілей та планових норм, а отримані відхилення мають вартісний характер

Крім того, фінансові ризики класифікують за такими ознаками [9]:

- за можливістю страхування: страхований ризик, нестрахований ризик;
- за рівнем фінансових втрат: допустимий ризик, критичний ризик, катастрофічний ризик;
- за сферою виникнення: зовнішній ризик, внутрішній ризик;
- за можливістю передбачення: прогнозований ризик, непрогнозований ризик;
- за тривалістю впливу: постійний ризик, тимчасовий ризик;
- за можливими наслідками: ризик, що викликає фінансові втрати; ризик, що викликає упущену вигоду; ризик, що викликає втрати або додаткові доходи;
- за об'єктом виникнення: ризик окремої фінансової операції, ризик різних видів фінансової діяльності, ризик фінансової діяльності підприємства в цілому;
- за можливістю подальшої класифікації: простий ризик, складний ризик.

За характером прояву в часі фінансові ризики поділяють на [2]:

- Постійний фінансовий ризик – характерний для всього періоду здійснення фінансової операції і пов'язаний із впливом постійних факторів (процентний ризик, валютний ризик).
- Тимчасовий фінансовий ризик – ризик, який виникає лише на деяких етапах здійснення фінансової операції (ризик неплатоспроможності ефективно функціонуючого підприємства)

За рівнем фінансових втрат виділяють допустимий та критичний фінансові ризики [2].

Нейтралізація можливих негативних впливів від фінансових ризиків передбачає використання нейтралізації ризиків, основними з яких є [3, 11]: формування відповідних резервів; диверсифікація ризиків; лімітування; хеджування; страхування ризиків страховими компаніями.

Диверсифікація підприємницької діяльності полягає в розподіленні зусиль і капіталовкладень між різними видами діяльності, які не пов'язані один з одним.

Отже, узагальнення існуючих підходів показало, що в цілому під фінансовим ризиком розуміють ймовірність виникнення непередбачених фінансових втрат у ситуації невизначеності умов фінансової діяльності підприємства. Існує значна кількість причин виникнення фінансових ризиків. Фінансові ризики класифікують за різними ознаками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Шклярчук С. Г. Управління фінансовими ризиками: навч. посіб. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2019. 494 с.
2. Бланк И.А. Управление финансовыми рисками : [моногр.] / И.А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 2005. – 600 с.
3. Кузьмінець Т.Г., Перегняк Ю.А. Управління фінансовими ризиками підприємства в умовах ринкової економіки. Молодий вчений. 2017. № 12. С. 677-680.
4. Євтушенко Г. В., Березюк Є. В. Особливості фінансового ризику та сучасні методи його мінімізації. Modern problems of the development of law and economics in an innovative society: scientific collection works of the International scientific and practical conference, March 20, 2020. / Ed. M. Petrova, S. Hlibko, Veliko Tarnovo, 2020. Publishing House «ACCESS PRESS». 278 p. С. 21-26.
5. Доценко І. О. Стратегія управління фінансовими ризиками підприємства в процесі формування його фінансової безпеки. Modern Economics. 2020. №20. С. 73-78. URL: [https://doi.org/10.31521/modecon.V20\(2020\)-12](https://doi.org/10.31521/modecon.V20(2020)-12)
6. Землячова О. А., Савочка Л. С. Класифікація фінансових ризиків та методи їх зниження. Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції. 2012. № 3. С. 50–57.
7. Божанова О. В. Управління фінансовими ризиками промислового підприємства: теоретичний аспект. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. Вип. 10. Ч.1. С. 80-83.
8. Диба М. І. Суть та види фінансових ризиків у системі ризик менеджменту підприємства. Вісник національного університету “Львівська політехніка”. Серія. «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». 2008. № 635. С. 22–28.
9. Домбровська С. О. Вплив фінансового ризику на систему управління фінансовими ресурсами підприємства. Вісник соціально-економічних досліджень. 2016. №2. С. 184-193.
10. Єпіфанова І. Ю., Дзюбка М. Ю. Формування стратегії розвитку підприємства в сучасних умовах. Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. 2017. Т. 22. Вип. 2 (55). С. 99–103.
11. Джеджула В. В., Єпіфанова, І. Ю., Дзюбка М. Ю. Оцінювання ризику стратегій розвитку підприємств молочної галузі. Економіка та суспільство. 2017. Вип. 13. С. 428-434. URL: <http://economyandsociety.in.ua>.

Єпіфанова Ірина Юрїївна - доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів та інноваційного менеджменту, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: epifanovairene@gmail.com

Мельник Валерія Володимирівна – студентка факультету менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця

Iryna Yu. Yepifanova – Doctor. Econ. Sc., Professor of Finance and Innovation Management, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail:epifanovairene@gmail.com

Valeria V. Melnyk – student of the Faculty of Management and Information Security, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia